

Nova epizoda v oboroževalni tekmi

V tednu, ki je za nami, smo bili priča epizodi, ki je za hip ali kaj dlje obetala, da se bosta mogoče velesili v doglednem času vrnili k razorožitvenim pogajanjem. Začelo se je v petek, ko je sovjetski veleposlanik v Washingtonu Anatolij Dobrinin izročil ameriški vladi predlog, naj bi ZDA in SZ začele septembra pogajanja proti vesoljski oboroževalni tekmi. Resnici na ljubo ni bilo do tu nobene posebne novosti, če izvezamo dejstvo, da je šlo za predlog, ki ga je sovjetska vlada uradno in neposredno predložila ameriški. Sicer pa je s podobnimi predlogi SZ v zadnjem letu že večkrat nastopila, med drugim tudi v Organizaciji združenih narodov, a vselej brez odziva.

Za novost v resničnejšem pomenu besede je tokrat poskrbel Washington. V preteklosti je namreč nasprotoval omenjenim sovjetskim pobudam, češ da ni mogoče popolno nadzorstvo nad vesoljskim orožjem. Zdi pa se, da je to njegovo stališče narekvalo tudi drug razlog: domnevna rahla tehnološka prednost ZDA pred SZ v tej vrsti oboroževanja. Moskva je torej po vsej verjetnosti računala, da bodo Američani vztrajali pri svojem stališču, kar pa bi njej prineslo vsaj dvojno kratkoročno korist: svoji in tuji javnosti bi pokazala miroljuben obraz, osovražnemu Reaganu pa bi v polni volilni tekmi vrgla polence pod noge.

Toda le nekaj ur po Dobrininovem uradnem koraku je ameriška vlada objavila svojo pripravljenost na pogajanja proti vesoljskemu oboroževanju, čeprav jo je povezala z zahtevo, naj bi se za isto pogajalsko mizo obnovili pogovori o strateških in srednjedometnih (evropskih) jedrskih raketah, ki so jih Sovjeti lanskega novembra prekinili v Ženevi. Tu pa se epizoda že končuje: za Moskvo je bil ameriški odgovor »absolutno nezadovoljiv«, češ da navedeni pristane na pogajanja podreja nesprejemljivim pogojem. Kremlju je namreč nesprejemljivo kakršnokoli pogajanje o jedrskem orožju, dokler Atlantsko zaveznitvo ne umakne iz Evrope raket, ki naj bi jih začelo nastavljanje v odgovor na sovjetske rakete, že dolgo uperjene proti stari celini.

»Mirovne pobude« je tu konec. Ne razlikuje se veliko od mnogih, ki smo jim že bili priča in ki jim verjetno še bomo. Povsem je v skladu z logiko oboroževalne tekme, ki se ob tem seveda nemoteno nadaljevanje na 3. strani ■

Preverjanje ali kriza vlade?

Kaže, da se bo prihodnji teden končno začelo preverjanje stališč, ki jih stranke vladne in parlamentarne večine zavzemajo do pomembnih, v nekaterih pogledih celo ključnih, gospodarskih, družbenih in političnih vprašanj v državi. O preverjanju se je govorilo že pred evropskimi volitvami in deželnimi volitvami na Sardiniji, vendar je sam predsednik vlade Craxi med volilno kampanjo naglasil, da bo do preverjanja prišlo po volilni preizkušnji. Ta je zdaj mimo, a še do pred nekaj dnevi ni bilo povsem jasno, ali se bodo vodstva političnih strank parlamentarne večine odločila za preverjanje ali pa raje za takojšnjo vladno krizo in torej za krizo večine, ki to vlado podpira v parlamentu.

Za vladno krizo se posredno, vendar dovolj očitno zavzemajo tisti, ki zadevo okrog prostozidarske lože P2 razpihujejo prek upravičenih mej, in tisti, ki razpravo o resničnem ozadju Morovega umora izkoriščajo v svoje strankarske namene, oziroma kot orožje v boju proti sedanji večini.

S tem seveda nikakor nočemo reči, da zadeva okrog prostozidarske lože P2 ni bila in ni nekaj resnega, nekaj, s čimer bi bilo treba tudi v političnem pogledu enkrat za vselej obračunati. Jasno je tudi, da bi moral po zdravi pameti in po sami logiki resnične politične demokracije zapustiti odgovorna mesta v javnem življenju, kdor je bil član te proslule lože. O tem ne bi smelo biti med poštenjaki najmanjše diskusije in ne more biti glede tega vprašanja nobenega takšnega ali drugačnega barantanja. Prav tako bi morali enkrat za vselej ugotoviti, da se demokratska država ne more pogajati s kriminalci, kakršni so rdeči ali črni brigadisti ter teroristi.

Kdor danes postavlja v dvom odločnost, ki ga je država pokazala med Morovo ugrabitvijo, ko se ni hotela za nobeno ceno pogajati z ugrabitelji, dela medvedjo uslugo stvari demokracije, ali pa ima za bregom nekaj drugega in mu je Morova zadeva le pretveza za doseg kakega drugega cilja.

Glasilo Krščanske demokracije »Il Popolo« je pred nekaj dnevi v uvodniku pisalo, da bi morali biti predmet preverjanja politika dohodkov v pričakovanju odobritve finančnega zakona za leto 1985, politika utrjevanja demokratičnih državnih institucij in stvarni ter za vse sprejemljivi predlogi glede ureditve moralnega vprašanja, to je moralizacije javnega življenja. Glavni cilj preverjanja pa naj bo po mnenju tega glasila trdnjše soglasje med strankami vladne večine glede najbolj kočljivih vprašanj.

Drugi italijanski dnevniki, ki niso glasila strank, pa izražajo hude dvome o možnosti, da bi preverjanje bilo uspešno. Tako je glavni urednik dnevnika »La Repubblica«, bivši socialistični poslanec Eugenio Scalfari pred nekaj dnevi v uvodniku kratkomalo zatrdil, da preverjanja ne bo, ker je sedanja večina že v globoki krizi. Po njegovem bi morali poklicati k življenju **veliko koalicijo** (nekako po zahodnonemškem ali avstrijskem vzoru), ki bi jo poleg demokratov in socialistov ter laičnih strank sestavljali tudi komunisti. Le taka »velika koalicija« bi mogla po mnenju pisca odpraviti glavne hibe, ki zdaj ovirajo in preprečujejo izhod iz hude gospodarske, socialne in moralne krize. Ko bi »velika koalicija« opravila svojo glavno nalogo, bi nastali ugodni pogoji za tako imenovani alternativ-

dalje na 2. strani ■

PROTI REFERENDUMU NA KOROŠKEM

Konec letošnjega avgusta, približno mesec dni pred deželnimi volitvami bo na Koroškem referendum, s katerim bi njegovi pobudniki hoteli odpraviti dvojezično šolstvo na južnem Koroškem in s tem zadati nov, morda celo usoden udarec naši narodni manjšini v avstrijski republiki. Pobudnika referenduma sta nemška nacionalistična organizacija Heimatdienst ter avstrijska svobodnjaška stranka. Če bo na referendumu prevladalo stališče pobudnikov, bomo na južnem Koroškem imeli ločene šole — nemške na eni in slovenske na drugi strani (če bo dovolj otrok).

Proti referendumu sta se izrekli obe slovenski osrednji organizaciji na Koroškem, Narodni svet koroških Slovencev in

Zveza slovenskih organizacij. »Z uresničitvijo vsebine referenduma — pravi njuna izjava — bi bila slovenska manjšina na Koroškem v svojem obstoju najhuje ogrožena, uničena pa bi bila tudi osnova za sporazumevanje in mirno sožitje v deželi.« »Skupno moramo skrbeti za to — nadaljuje izjava — da bo čim manj podpisov. To bo najboljši odgovor na podležo igro z manjšinskimi pravicami, ki so ustavnopravno zajamčene in zaščitene z določili člena 7 avstrijske državne pogodbe in drugih mednarodnih pogodb in ki jih po pravici na gre kratkomalo spreminjati na zahtevo manjšini sovražnih sil.« »Koroški Slovenci vidimo v izvedbi referenduma proti skupni

dalje na 7. strani ■

RADIO TRST A

■ NEDELJA, 8. julija, ob: 8.00 Radijski dnevnik; 8.30 Kmetijska oddaja; 9.00 Sv. maša iz župne cerkve v Rojanu; 10.30 Mladinski oder: »Zaklad Sierra Madre«, dramatiirana zgodba; 11.45 Vera in naš čas; 12.00 »Toč ali kabaret za pasje dni«; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 Kulturna srečanja; 15.00 Na počitnicah; 16.00 Turizem; 17.00 Neposreden prenos zaključne prireditve 14. zamejskega festivala domače glasbe v Števerjanu; 19.00 Radijski dnevnik.

■ PONEDELJEK, 9. julija, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.20 Trim za vsakogar; 9.00 Otroški kotichek; 9.40 Film; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Koncert Simfonikov RTV Ljubljana; 11.50 Zapiski na robu; 12.00 Roman v nadaljevanjih: Ciril Kosmač: »Balada o trobenti in oblaku«; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Zborovska glasba s tekmovalni v revij; 14.00 Kratka poročila; 14.10 »Prosvetno društvo Rade Pregarc Rojan - Škorklja«; 16.00 Plesna ura sede; 17.00 Kratka poročila; 17.10 Klasični album; 18.00 Monografija; 19.00 Radijski dnevnik.

■ TOREK, 10. julija, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Koristni nasveti; 8.20 Veter raznaša besede; 8.45 Turizem; 9.10 Konjicek za vsakogar; 9.40 Niti življenja; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 11.30 Zapiski na robu; 12.00 Roman v nadaljevanjih: Ivan Tavčar: »Izza kongresa«; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 »Med kolonskovskimi manderjerji«; 15.00 Mladi mladim; 16.00 Naši posnetki v živo; 17.00 Kratka poročila; 17.10 Klasični album; 18.00 Pavel Lužan: »Živeljo življenje Luka De«; tekst za enega igralca v interpretaciji Antona Petjete; 19.00 Radijski dnevnik.

■ SREDA, 11. julija, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Koristni nasveti; 8.20 Trim za vsakogar; 8.45 Domače živali; 9.15 Iz našega vsakdana; 9.45 Pesniki; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Koncert RAI iz Turina; 11.30 Zapiski na robu; 12.00 Roman v nadaljevanjih: Ivan Tavčar: »Izza kongresa«; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Zbor »Consortium musicum« iz Ljubljane; 14.00 Kratka poročila; 14.10 35 let pevskega društva »Slava«; 16.00 Folklor narodov Jugoslavije; 17.00 Kratka poročila; 17.10 Klasični album; 18.00 »Poezija slovenskega zapada« - primorski pesniki v analitičnem prikazu Tarasa Kermaunerja; 19.00 Radijski dnevnik.

■ ČETRTEK, 12. julija, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Koristni nasveti; 8.20 Turizem; 8.45 Konjicek za vsakogar; 9.10 Zdravniški nasveti; 9.40 Črtica; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Koncert; 11.30 Zapiski na robu; 12.00 Roman v nadaljevanjih: Ivan Tavčar: »Izza kongresa«; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 »Kolonkovec: od mladinskih do poveljnih društev«; 16.00 Natečaji slovenskih popevk v začetku stoletja; 17.00 Kratka poročila; 17.10 Klasični album; 19.00 Radijski dnevnik.

■ PETEK, 13. julija, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Koristni nasveti; 8.20 Trim za vsakogar; 8.45 Domače živali; 9.10 Po poteh Ludwiga II; 9.40 Slovenska poezija skozi stoletja; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Koncert Glasbene matice v Kulturnem domu v Trstu; 11.30 Zapiski na robu; 12.00 Roman v nadaljevanjih: Ivan Tavčar: »Izza kongresa«; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Zbor »Srečko Kosovel« iz Ajdovščine; 14.00 Kratka poročila; 14.10 »Med solato in pericami«; 16.00 Plesna ura sede; 17.00 Kratka poročila; 17.10 Klasični album: nabožna glasba; 18.00 Kulturni dogodki; 19.00 Radijski dnevnik.

■ SOBOTA, 14. julija, ob: 7.00 Radijski dnevnik; 7.20 Dobro jutro po naše; 8.00 Kratka poročila; 8.10 Koristni nasveti; 9.00 Otroški kotichek; 9.40 Na ekranu; 10.00 Kratka poročila in pregled tiska; 10.10 Koncert; 11.30 Ivan Trinko ob 120-letnici rojstva; 12.15 Na počitnicah; 13.00 Radijski dnevnik; 13.20 Glasba po željah; 14.00 Kratka poročila; 14.10 O kostnjak v omari; 15.00 Diskorama; 16.00 Po svetu sem in tja; 17.00 Kratka poročila; 17.10 Klasični album; 18.00 »Toč ali kabaret za pasje dni«; 19.00 Radijski dnevnik.

Izdajatelj: Zadruga z o. z. »Novi list« — Reg. na sodišču v Trstu dne 20.4.1954, št. 157 — Odgovorni urednik: Drago Legiša — Tiska tiskarna Graphart. Trst, ulica Rossetti 14, tel. 772151

Preverjanje ali kriza vlade?

■ nadaljevanje s 1. strani

ni režim, to je za večino, ki naj vlada, in za manjšino, ki naj nadzoruje in na prihodnjih volitvah lahko postane večina. Namesto »velike koalicije« bi po mnenju Scalfarija lahko imeli vlado predsednika republike, ki bi bila sicer prijateljica političnih strank, a ne bi bila njihov izraz.

Scalfari prihaja do takega sklepa, potem ko je ugotovil, da so javne finance povsem na psu (za časa socialističnega predsednika vlade se je stanje še poslabšalo), da se niti v najmanjši meri niso odpravile kričeče krivice na davčnem področju, da so javna podjetja in javna uprava v popolnem razsulu, da se je strahotno povečala nezaposlenost mladih na Jugu, da se v javnih službah naravnost brezglavo stavka in da so se odpravili celo rahli znaki gospodarske poživitve, kar je posledica pomanjkanja kreditov.

Ne vemo, če Scalfari pretirava ali ne, res pa je, da preživlja italijanska država eno svojih najhujših kriz, ki ni toliko gospodarske, temveč predvsem moralne narave. Morda bo držala trditev že omenjenega časnikarja, da so se namreč politične stranke polastile institucij in da branijo ter

ščitijo le korporativne interese, kar je gotovo degeneracija demokracije in demokracije ureditve države in družbe ter tudi degeneracija pravne države.

Kakšen bo resnični nadaljnji razvoj, pa bodo morda pokazali že dogodki v prihodnjih dneh.

—o—

TUJI TURISTI V JUGOSLAVIJI

Po podatkih Turistične zveze Jugoslavije je trenutno na počitnicah v tej državi kakih 620 tisoč ljudi, med njimi 470 tisoč tujih turistov. Samo ob Jadranu je kakih 530 tisoč gostov, večinoma tujih. Največ turistov je še vedno v hotelih, počasi pa se polnijo tudi campingi in zasebne sobe. Najbolje so zasedeni turistični kraji ob severnem Jadranu, zlasti v Slovenskem Primorju in v Istri. Večji dotok turistov je opaziti zlasti v teh dneh, ko so se v nekaterih zahodnih državah začele šolske počitnice.

PEREZ DE CUELLAR
BO OBISKAL MOSKVO

Glavni tajnik Združenih narodov Perez de Cuellar bo od 11. do 13. julija na uradnem obisku v Moskvi, kjer se bo srečal s sovjetskim predsednikom Černenkom in z zunanjim ministrom Gromikom. Tiskovne agencije opozarjajo, da bo predmet moskovskih pogovorov predvsem položaj v Afganistanu. Predmet razprave pa bo tudi položaj na Bližnjem vzhodu. Pred obiskom v Moskvi se bo Cuellar udeležil v Ženevi rednega zasedanja gospodarskega in socialnega sveta Organizacije Združenih narodov.

KONČNO ENAKOPRAVNE!

V Liechtensteinu, ki ima 26.000 prebivalcev, bodo odslej imele volilno pravico tudi ženske. Tako so moški volivci sklenili na referendumu, ki je bil že tretji po vrstnem redu o tem vprašanju. Za priznanje volilne pravice ženskam se je izreklo 2 tisoč 370 moških volivcev, kar ustreza 51,3 odstotka. Proti priznanju volilne pravice ženskam je bilo 2.251 volivcev, se pravi 119 manj od tistih, ki so bili naklonjeni ženskam. O tem vprašanju sta bila že dva referenduma in sicer leta 1971 ter leta 1973. Obakrat so volivci z večino glasov odločili, da ženske nimajo volilne pravice.

Pomembna obletnica

V petek, 29. junija, je minilo 25 let od prvih skavtskih obljub, ki jih je imela prva skupina slovenskih tržaških skavtinj leta 1959 v Boljuncu. To je bil začetek ženske veje skavtskega gibanja med Slovenci v zamejstvu. Ob tej priložnosti je bila na Proseku družabna večerja, ki so se je udeležili številni nekdanji in sedanji člani in seveda predvsem članice skavtske organizacije.

Prireditelji, za katere sta spregovorili sedanja načelnica Eva Fičur in nekdanja načelnica Ivica Svab, so predvsem poudarili vlogo treh ustanoviteljev: dr. Jožeta Prešerna, dolgoletne načelnice Vere Lozej in dolgoletne voditeljice Ljube Smotlak. Vsem trem so podelili lepe spominske plakete. Na srečanju so se slavljenci oglasili s priložnostno mislijo o pomenu skavtske vzgojne metode in skavtske organizacije. V imenu moškega dela organizacije je ob 25-letnici čestital načelnik Vinko Ozbič. Ob koncu prijetnega večera so zavrtili dokumentarne filme prav o začetkih organizacije skavtinj, o prvih jurjevanjih, taborih in izletih.

Pomembne prireditve na Južnem Tirolskem

Na Južnem Tirolskem so se začele prireditve ob 175-letnici vstaje Tirolcev pod vodstvom Andreasa Hoferja proti francoskim in bavarskim silam. Tirolci so se uprli Francozom in Bavarcem, da bi ohranili lastno avtonomijo. Tako Južna Tirolska kot Tirolska, ki je v okviru avstrijske republike, bosta sodelovali na številnih prireditvah, ki so jih predvideli skozi vse leto 1984.

V Meranu je bila to nedeljo slovesna maša, ki sta jo darovala bociški škof msgr. Garditter in škof v Innsbrucku msgr. Stecher. Popoldne pa je bilo v nekem gradu blizu Merana skupno zborovanje bociškega pokrajinskega sveta in tirolskega de-

želnega zbora. Zborovalcem sta spregovorila predsednik bociške pokrajine Magnago in tirolski deželni glavar Wallnoefer. Ta je med drugim opozoril, kako imata obe deželi skupno zgodovino, njuni prebivalci pa isti jezik in isto kulturo. Poudaril je še, da predstavlja meja na Brennerju krivico, ker deli Tirolsko od bociške pokrajine. Deželni glavar je omenil tudi južnotirolski paket, ki predvideva za bociško pokrajino široko avtonomijo, čeprav ga italijanska vlada še ni popolnoma izvedla. Deželni glavar je na koncu naglasil, kako se nihče ni odpovedal pravici do samoodločbe, saj se takšni pravici tudi ne more odreči, ker gre za eno temeljnih pravic vsakega naroda.

Teden proslav ob 40-letnici tržaške Rižarne

V tednu, ki je za nami, so bile številne kulturne in spominske manifestacije, ki jih je priredil odbor za zaščito vrednot odpornosti in demokratičnih ustanov tržaške pokrajine ob 40-letnici Rižarne, edinega nacističnega koncentracijskega taborišča v Italiji. Med tednom so odprli priložnostne razstave, ki naj bi občinstvo spominjale na medvojne grozote, v soboto pa sta bili na tržaški univerzi dve zanimivi zborovanji. Zjutraj je šest predavateljev razvilo teme, ki so osvetlile področje naše zgodovine, ki so mu organizatorji dali skupen naslov »Od internacijskih taborišč do Rižarne«, popoldne pa je Vsedržavno združenje bivših političnih deportirancev priredilo srečanje organizacij članic »Mednarodne iniciative«, to je organizacije, ki skrbijo za objektivno informiranje o preteklosti in skuša analizirati pojave novofašizma in novonacizma, ki žal postajajo stvarnost v številnih državah.

Osrednja slovesnost v spomin na 40-letnico Rižarne pa je bila v nedeljo, 1. julija. Posebno dostojanstveno in slovesno vzdušje je bilo v nedeljo dopoldne v sami Rižarni, kjer se je zbrala lepa množica iz raznih krajev Italije, a tudi iz sosednje Jugoslavije in še iz desetih evropskih držav, ki so tako hotele počastiti žrtve tega uničevalnega taborišča.

NOVI ZAHODNONEMŠKI PREDSEDNIK

V Bonnu je na skupni seji obeh zakonodajnih zbornic zaprisegel novi, šesti predsednik Zvezne republike Nemčije, Richard von Weizsäcker. V svojem govoru je novi državni poglavar poudaril, kako čuti še posebno odgovornost za odnose med Vzhodom in Zahodom, kakor so se izoblikovali po razdelitvi Nemčije.

Novi predsednik Zahodne Nemčije je dejal, kako upa, da bo lahko čimprej opravil obisk v Vzhodni Nemčiji, potem ko bo podoben obisk v Bonnu opravil vzhodnonemški voditelj Erik Honnecker. Richard von Weizsäcker je izrazil zadovoljstvo, ker se je odpravil hud spor, ki je pobliže zadeval kovinarje. Predsednika obeh zakonodajnih zbornic sta se iskreno zahvalila dosedanjemu državnemu poglavarju Karlu Carstensu, pri čemer sta zlasti poudarila njegovo zanimanje za probleme mladih.

Misel na te strahote in na nauk, ki naj bi ga ljudje vzeli za smer za doseg lepše prihodnosti, je bila skupna točka številnih govorov po verskih obredih.

Po pozdravnih besedah predsednika tržaške pokrajine prof. Marchia, ki je govoril v imenu organizatorjev, je v slovenski spregovorila senatorka Jelka Grbec, sledil je zanimiv poseg predsednika mednarodnega odbora za Auschwitz Mauriceja Goldsteina, tržaškega župana Richettija, predsednika združenja partizanov Italije Boldrinija in deželnega odbornika Zanfagninija, ki se je v svojem govoru spomnil tudi dolžnosti, ki jih ima dežela do Slovencev. Sledil je govor Bojana Polaka, člana Zveze združenj borcev Jugoslavije. Po svoji tehtnosti pa je bil še posebej pomemben poseg predsednika italijanskega ustavnega sodišča prof. Leopolda Elia, ki je med drugim opozoril na vlogo Trsta, saj ta lahko postane zgled sožitja za sedaj in bodočnost.

Popoldne pa je vedno v znamenju spominskih svečanosti ob 40-letnici Rižarne bilo v Bazovici v organizaciji Tržaškega

partizanskega pevskega zbora mednarodno mirovno srečanje. Udeležili so se ga isti delegati evropskih držav, ki so bili dopoldne v Rižarni in številno drugo občinstvo.

Srečanje je odprl predsednik TPPZ Igor Pavletič, ki je v svojem govoru utemeljil slavo, potem pa se spomnil vseh žrtev fašizma, vojne in Rižarne in prešel na sedanost, ko je še vedno potreben boj za doseg narodnih pravic.

Nastopili so štirje govorniki: Lazlo November kot predsednik madžarskih partizanov in mednarodne partizanske organizacije, predstavnik SZDL Slovenije Jože Smole, predsednik Zveze koroških partizanov Vutte in predsednik vsedržavnega združenja VZPI-ANPI Arrigo Boldrini. Na koncu pa sta se zahvalila še predstavnik pokrajinskega odbora VZPI-ANPI Dušan Košuta in Arturo Calabria.

Med kulturnim delom sporeda je nastopil Tržaški partizanski pevski zbor »Pinko Tomažič«, partizanska zbor iz Ljubljane in Koroške ter godba Ljudske milice iz Ljubljane.

Kaj lahko pomenijo take manifestacije, kot so bile organizirane v tem tednu v Trstu, ni potrebno, da posebej poudarjamo. Smisel je očiten, poudarjali pa so ga

dalje na 4. strani ■

Slovensko katoliško prosvetno društvo »Francišek Borgia Sedej« in ansambel Lojzeta Hledeta prirejata pod pokroviteljstvom števerjanske občinske uprave in briške Gorske skupnosti

14. festival domače glasbe

ki bo v Števerjanu 7. in 8. julija, z začetkom ob 20.30 oziroma ob 17. uri.

Rekordne odškodnine v ZDA

V ameriški javnosti je povzročila pravo senzacijo vest, da je znana avtomobilska družba Ford priznala nič manj kot 47 milijonov dolarjev ali kakih 80 milijard lir odškodnine ženi in hčeri človeka, ki je postal žrtev prometne nesreče. Žrtev je bila na krovu avtomobila znamke Ford. Do prometne nesreče je prišlo leta 1977 v Teksasu. Pri nesreči je izgubil življenje 19-letni James Henrichson. Ko se je v njegov avtomobil zaletelo drugo vozilo, je nastal požar, tako da je Henrichson zgorel v plamenih. Njegova 19-letna žena in dveletna hčerka sta kljub hudim opeklinam ostali pri življenju. Mlada vdova je sprožila po-

stopek proti avtomobilski družbi Ford, pri čemer je navajala kot glavni vzrok nesreče dejstvo, da je bil bencinski tank na Fordovem avtomobilu premalo zaščiten. To naj bi bil glavni vzrok za nesrečo, pri kateri je njen mož izgubil življenje. Odvetnik, ki je zastopal veliko avtomobilsko družbo, je opozoril, da je družba pristala na plačilo tako visoke odškodnine zaradi solidarnosti do mlade vdove in njene hčerke. Dodal pa je, da s plačilom naravnost rekordne odškodnine avtomobilska družba nikakor ne priznava, da je kriva za nesrečo, češ da je to zakrivil voznik drugega avtomobila, ki je vozil v vinjenem stanju. Hčerka bo na začetku vsakega meseca vse svoje življenje prejela 9.000 dolarjev ali 15 milijonov in 500.000 lir. Ko bo dopolnila 25-leto starosti, pa ji bodo izročili vsoto 850.000 dolarjev.

V ameriški javnosti je povzročila senzacijo tudi vest, da je sodišče v državi Michigan priznalo odškodnino v višini 22 milijonov in 400.000 dolarjev, to je 38 milijard lir, nekemu 10-letnemu fantu. Ta se je zdravil v neki bolnišnici in so mu tamkajšnji zdravniki predpisali zdravilo, ki ga ni najti na uradnem seznamu. Bolezen otroka se je hudo poslabšala, zato je sodišče priznalo visoko odškodnino, ki jo bosta morali izplačati uprava bolnišnice in tovarna, ki je zdravilo izdelala.

Nova epizoda v oboroževalni tekmi

■ nadaljevanje s 1. strani

ljuje, osvaja vesoljski prostor, planetarno katastrofo pa zaenkrat preprečuje le »gotovost vzajemnega uničenja« v primeru spopada.

Odkar je ameriški predsednik govoril o vesoljskem jedrskem ščit, se veliko razpravlja o tem, ali ne bi bilo mogoče razviti takšne vojaške tehnologije, ki bi zagotovila »vzajemno neuničljivost«. Vprašanje miru naj bi torej bilo tehnološke narave. Po vsej verjetnosti pa gre za utvaro. Voja-

ški tehnologi se že ubadajo z vprašanjem, kako zaščititi morebitni vesoljski protije-drski ščit pred napadi iz vesolja. Zaščitene ščitov pa je stvar, ki lahko gre v neskončnost in ki jo je mogoče zaustaviti na katerikoli točki prav tako kot na začetku: z odpravo nevarnosti napada. To pa je bilo in ostaja politično in moralno vprašanje in očitno ne bo rešeno, dokler bodo »mirovne pobude«, kot je bila sovjetska, podrejene isti logiki, ki se izraža v oboroževalni tekmi.

Občni zbor ZSŠDI

Preverjanje opravljenega dela in pretehtanje smotnih pobud za bodoče delovanje — tako je izzvenel zadnji občni zbor Združenja slovenskih športnih društev v Italiji, ki je bil 29. junija. V dvorani Prosvetnega doma na Opčinah se je kljub slabemu vremenu zbralo lepo število delegatov, ki so predstavljali 24 športnih društev

NARODNA IN ŠTUDIJSKA KNJIŽNICA

sklicuje

17. REDNI OBČNI ZBOR

v petek 6. julija 1984 ob 18. uri v
čitalnici Primož Trubar Narodne in
študijske knjižnice v Trstu, ulica
Sv. Frančiška 20.

slovenske manjšine v Italiji, to je več kot dve tretjini vseh članic tega združenja.

V svojem poročilu je predsednik Odo Kalan omenil najprej tri dogodke, ki po svoji pomembnosti presegajo ožji okvir športnega udejstvovanja. To so vseslovenski shod v Gorici, ki so mu pomagala do uspeha tudi športna združenja, razvitje sokolskega prapora v Gorici, pri katerem prihaja do izraza narodnoobrambni pomen telesne kulture, in končno dejstvo, da je bila prva etapa letošnje kolesarske dirke po Jugoslaviji prav v Gorici, kar je močno dvignilo ugled slovenskih športnih društev v zamejstvu.

Omenil je nato vse posege, ki jih je opravilo vodstvo Združenja slovenskih športnih organizacij v Italiji pri oblasteh, pri CONI-ju in pri ostalih pristojnih dejavnostih večinskega naroda in v matični domovini, da bi društvom zagotovilo uspešnejše delovanje. Poročilo je sklenil s pregledom športnega udejstvovanja. Razvila se je nato debata, ki je zajela sončne in senčne strani, ki so jih prinesle izkušnje zadnjega leta in preteklih sezon.

Ob sklepu sezone koncert v Devinu

Dvorana v novi osnovni šoli v Devinu je bila v petek, 29. junija, kljub slabemu vremenu polna poslušalcev, ki so prišli na zaključni koncert Otroškega zbora iz Štivan, Dekliškega zbora »Devin« in »Fantov izpod Grmade«.

S koncertom so namreč pevski zbori hoteli zaključiti letošnjo sezono, ki je potrdila uspešno in vsestransko delovanje na glasbenem, širše kulturnem in narodnem področju.

V tem smislu so izzvenele uvodne besede Marka Tavčarja, ki je orisal delovanje zborov. Otroški zbor, ki ga sestavljajo otroci iz Medje vasi, Štivanja in Devina in ga vodi Tatjana Legiša, je v letošnjem letu začel redneje delovati in razširil svoje petje tudi izven štivanske cerkve, kjer poje.

Dekliški zbor »Devin« je letošnje leto živel v znamenju glasbenih novosti, ki so jih članice naštudirale in izvajale. Med temi je bilo več praznikov. Moški pevski zbor »Fantje izpod Grmade« pa dosledno izvršuje svoje poslanstvo s petjem in nastopanjem ter organizacijskim delom na svojem področju. V letošnjem letu je za to svoje delovanje prejel tudi nagrado iz Černetovega sklada.

Spored se je začel z nastopom otroškega zbora. Pod vodstvom Tatjane Legiša so malčki zapeli tri pesmi. Sledil je nastop dekliškega zbora. Pod vodstvom Hermana Antoniča je zapel štiri pesmi, med temi so pevke prvič izvajale na novo napisano skladbo Ignacija Ote »Na Jurjevo«. Tudi Fantje izpod Grmade so pod vodstvom Iva Kralja odpeli štiri pesmi. Peli so pesmi Hareja, Mirka, Vrabca in Maška. Večer pa je zaključil mešani zbor, ki ga sestavljajo pevci in pevke prej omenjenih zborov. Pod vodstvom Hermana Antoniča so zapeli tri pesmi: »V snegu« E. Adamiča, narodno »Venite rožice moje« in še Försterjevo »Planinsko«.

—o—

TEDEN PROSLAV OB 40-LETNICI TRŽAŠKE RIŽARNE

■ nadaljevanje s 3. strani

tudi številni govorniki, posebno med nedeljsko slovesnostjo v Rižarni.

Izrednega pomena je bilo tudi sobotno srečanje na tržaški univerzi, ki smo ga že prej omenili, saj podobne pobude lahko osvetlijo tudi tiste plati zgodovinske stvarnosti, ki so doslej ostale prikrite ali pa niso bile dovolj poudarjene.

Začeli so se zrelostni izpiti

V torek, 2. julija, so se začeli zrelostni izpiti tudi na slovenskih višjih srednjih šolah. Skupno bo pred maturitetnimi komisijami moralo pokazati svoje znanje 111 kandidatov in kandidatkinj, ki so v torek začeli preizkušnjo s pisanjem slovenske naloge. Letos se maturantje ne morejo pritoževati, saj so naslovi nalog bili precej splošni in zanimivi, večja negotovost pa je bila v sredo, ko so kandidati pisali drugo nalogo, ki se razlikuje glede na zavod.

Na znanstvenem liceju so pisali nalogo iz matematike, na klasičnem nalogu iz latinščine, na trgovskem tehničnem zavodu nalogu iz knjigovodstva, na učiteljskišči nalogu iz matematike, na poklicnem za-

vodu je oddelek za RTV pisal nalogo iz fizike, kemijski operaterji pa nalogu iz kemijskih naprav in risanja.

V naslednjih dneh bodo na vrsti ustni izpiti. Tudi za ustni del se predmeti razlikujejo glede na šolo.

Po napovedih naj bi letošnji zrelostni izpiti bili zadnji v taki obliki. Parlament in vlada naj bi končno odobrila za naslednje leto nekatere spremembe, ki se tičejo vsebine in oblike zrelostnih izpitov. Zdi se, da bi morali s prihodnjim letom začeti z izpiti že v juniju, takoj po končanem pouku, spraševali pa naj bi iz več predmetov in ne samo iz dveh, kot se dogaja sedaj.

Gregorčičev jubilej v Kobaridu

II.

Seveda pa ni bil nikoli suhoparni razumar ali računar, temveč človek s hrepenečo dušo in odprtim srcem, tak se nam tudi kaže v pesmi Srce in um, ko zaključuje modrovanje z odločnim izborom:

k sreči ali za gorje

— v meni vlada naj srce!

In prav tak Gregorčič nam je vedno blizu in nam je drag.

Gregorčič tudi ni maral živeti v kletki, ne taki in ne drugačni, četudi je znal trpljenje moško prenašati. Slovencem je klical: »Bratje, v kolo se vstopimo!« in nemalo bi se danes čudil, ko bi zvedel, da njegovi rojaki iz Ljubljane smejo le enkrat letno v njegovo sončno Gorico. Še bolj bi se verjetno začudil, ko bi zvedel, da ni smel, z drugimi stebri slovenskega slovstva, priti v tista zloglasna »jedra«. Vprašamo se, kako je

mogoče, črtati iz učnega načrta Gregorčiča, ki je nastopal celo v šolskih berilih rajne Avstrije, iz propagandnih namenov celo na vojaških razglednicah, tistega Gregorčiča, ki ni bil le prepričan Slovenec, vnet Slovan, temveč tudi plamteč Jugoslovan, in to v časih, ko se »jedrovci« niso še niti rodili!

Pa pustimo te marnje, »danes ta dan«, kakor bi rekel naš Bevk. Na ta praznični dan se raje prepustimo čarom njegove poezije. Slovensko dekle in slovenski fant sta v Gregorčiču našla sebi razumljivo dušo. »Zlata knjiga« pred dobri sto leti je našla pot do najoddaljenejših slovenskih domov. Ta knjiga in njeni ponatisi ali izbori so desetletja, skoraj celo stoletje vžigali in ohranjali domovinska čustva. Njegova pesem je osvajala in omamljala srca mladih in starejših, vse tja na vzhod do prekmurskega Miška in njegovih stricov ter na zahod do zamejskega Iva-

na Trinka. Nehote je vrsenski Simon vzgajal na stotine in morda na tisoče posnemovalcev, ki resda niso mogli vsi postati pesniki, a v zidovju in tkivu naše narodne stavbe so ti ljudje gotovo predstavljali tisto močno bratsko verigo, ki je krepila našo istovetnost in naše duhovne sile povezovala in oblikovala v samozavest, ki ni klonila v preizkušnjah.

Zar Gregorčičeve pesmi tudi danes objema vse Slovence, ne le nas v matični republiki, temveč tudi tiste v vseh naših zamejstvih in naše brate po svetu, a vrnimo se spet nekoliko nazaj! Ko so se devet let po pesnikovi smrti začele skraj do pičice uresničevati njegove prerokbe, je njegova poezija dobivala skoraj mitične in biblične poteze. Ljudje so s povzdignjenim glasom, a hkrati z iskrenostjo in zaupanjem ponavljali zlasti tiste kitice in stihe, ki so izžarevali vsenarodna hotenja in upe. Njegova pesem je nosila v sebi pravo idejno moč in dobivala mobilizatorično moč še posebej v času boja. Znano je, kaj je pomenila našemu primorskemu junaku Vojku, in pisatelj France Bevk je to lepo povedal leta 1951 na Vrsnem, ko je dejal: »Cena njegovih

ŠEST NOVIH DUHOVNIKOV ZA PRIMORSKO

V cerkvi Kristusa Odrašenika v Novi Gorici je koprski škof msgr. Janez Jenko na praznik svetih apostolov Petra in Pavla (29.6.) posvetil v mašnike šest mladih slovenskih primorskih fantov, ki so se bili odločili za duhovski stan in so zdaj dosegli svoj glavni cilj. Novi mašniki so: Rado Čuk iz Hrenovice, Stanko Fajdiga iz Goč, Evgen Gantar in Lojze Kržišnik iz Zavrata, Franc Vid Lisjak iz Črnič in Rafael Slejko iz Nove Gorice. Prvi štirje so škofijski duhovniki, zadnja dva pa sta redovnika-frančiškana. Za to priložnost je bila cerkev v Novi Gorici nabito polna, saj se je poleg staršev in ožjih sorodnikov novomašnikov zbralo tudi precej domačinov iz Nove Gorice in zlasti vernikov iz župnij, od koder so doma novomašniki.

V Sloveniji je bilo letos posvečenih v mašnike skupno 22 diakonov. Škofijskih duhovnikov je 15, sedem pa je redovnikov.

V stolnici svetega Justa v Trstu je tržaški škof msgr. Bellomi 29.6. posvetil v duhovnika diakona Alberta Signorella. Ob tej priložnosti pa je postal diakon Gianni Secoli. Oba sta iz Trsta. Kar zadeva ostalo deželo, omenimo, da sta bila v videmski nadškofiji letos posvečena v duhovnika dva diakona, v goriški nadškofiji pa trije.

ZA ŠOLNIKE NA GORIŠKEM

Sindikata slovenske šole — Tajništvo Gorica — sporoča goriškim šolnikom, da bo letos Seminar slovenskega jezika in kulture v Izoli v času od 25. do 1. septembra t.l. Goriškim šolnikom je na razpolago, kot običajno, 10 mest. Zainteresirani naj se čimprej zgledajo pri kateremkoli odborniku Sindikata. Ta bo tudi naslovil na šolskega skrbnika posebno prošnjo, da bi bili udeleženci seminarja rešeni morebitnih šolskih obvez.

Hkrati Sindikat sporoča, da bo letošnji maturantski izlet v času od 25. do 28. julija t.l. Program obsega obisk Makedonije, njenih naravnih in kulturnih zanimivosti. Z Goriškega je vabljenih 12 maturantov in 2 spremljevalca. O razporedu izleta in kraju ter času odhoda bo Sindikat pravočasno obvestil zainteresirane.

poeziji je rasla z našim trpljenjem. Dr. Matjaž Kmecl je v knjigi Zakladi Slovenije bistrovno opozoril na dejstvo, da niti številnejši vojaški narodi svojih enot niso imenovali po svojih pesnikih, mi pa smo le imeli Gregorčičevo brigado.

Ne vem, kako mladi danes doživljajo Gregorčiča, a mislim si, da četudi je njegov pesniški jezik zelo oddaljen sodobnemu literarnemu izražanju, mlad človek gotovo ne more biti gluha za vsa tista pristna čustva, ki kot soški vir vrejo iz te poezije, za ideale, ki niso izmišljeni, ampak so rasli iz narodove usode in postajali vodilo, ki je Slovence za ceno njihove lastne krvi usmerjalo k svobodi, da je končno ta narod prosto zadihal, vsaj na največjem delu svojega narodnega ozemlja. Etika Gregorčičeve pesniške misli in vsega njegovega čustvovanja je vsekakor čista in polna plemenite človečnosti, daleč je od ozko-srčnih moralistov in dogmatikov, ki so tudi njemu samemu prizadeli veliko hudega. Poleg vsega drugega pa je bogastvo žuboreče slovenščine s številnimi poetičnimi figurami, tropi in posebnostmi že samo na sebi dragocen Gregorčičev prispevek slovenskemu leposlovju.

Natečaj »Moja vas« odlično uspel

V nedeljo, 1. julija, je bila v Špetru lepa slovesnost, s katero se je zaključil letošnji 11. narečni natečaj »Moja vas«, ki je sedaj razširjen na vso deželo Furlanijo-Juljsko krajino.

Svoje izdelke je letos poslalo nad 500 otrok, kar je nedvomno zelo lep uspeh. Ob tej priložnosti so organizatorji tudi podelili priznanje »Laštro landarske banke« zaslužnim ljudem. Nagrajeni so bili Valentin Birtig za pesniško zbirko »Spomin na dom«, Pavle Merku za dolgoletno etnografsko delo in Nino Specogna za knjigo »Noi e la musica«, ki je nalašč za beneške otroke napisan glasbeni učbenik.

Slovesnost je bila v nabito polni telovadnici srednje šole v Špetru. Prisotne je v imenu Študijskega centra Nediža, ki je organizator, pozdravila Bruna Dorbolo, sledila pa je utemeljitev letošnjih nagrad Laštro landarske banke, potem pa nagrajitev šol in šolarjev, ki so se udeležili natečaja. Število je prav presenetljivo. Iz videmske pokrajine je poslalo svoje izdelke kar 245 otrok, iz tržaške 149 in iz goriške 114. Vse gradivo, spise v narečju in številne risbe, ki so jih izdelali nižji razredi, so objavili v posebni brošuri z naslovom »Vr-

tac«. Zbrano gradivo je zanimivo iz več razlogov, zlasti pa spodbuja otroke, da se zanimajo za svoje narečje, preteklost, zgodovino in navade. Poleg tega je zanimivo proučiti zapise narečne besede. Če je za otroke iz Tržaške in Goriške včasih zapis že skoraj strokoven, saj uporabljajo znak za polglasnik, si njihovi sovrstniki, ki so prisiljeni obiskovati italijansko šolo, pomagajo s fonetičnimi zapisi, ki zelo dobro ponazorijo izgovarjavo.

Slovesnost je zaključila glasbena skupina kantavtorja Checcha, ki je izvajal nekaj uspešnic s Senjama beneške pesmi; nastopila je tudi otroška folklorna skupina KD »Rdeča zvezda« iz Saleža.

Nedeljski praznik je imel še drugo posebnost. Letos je namreč prvič prišlo do uradnega srečanja s predstavnikom mesta Benetke. Prisoten je bil župan Rigo z mestnim praporom in spremstvom. Udeležil se je občinskega praznika in med svojim govorom, po pozdravu špeterskega župana Mariniga, razvil misel o stikih, ki so jih Benetke imele z Benečani, o tem, da so spoštovali njihove navade in jezik, in sklenil z željo, da bi bil boj za narodne pravice uspešen.

Delavci iz ladjedelnic zasedli letališče v Ronkah

Kakih 2000 delavcev iz ladjedelnic v Tržiču je v ponedeljek, 2. t.m., zasedlo deželno letališče v Ronkah, tako da je bil letalski promet popolnoma ohromljen. V ladjedelnicah so najprej zborovali delavci, ki so v dopolnilni blagajni in v prisotnosti delegatov tovarniškega sveta sklenili zasedati letališče v znak protesta proti rimski vladi, ki še ni odobrila zakonskih ukrepov v korist ladjedelništva, kot jih je bil izoblikoval pristojni medministrski odbor. Delavci so ugotovili, da vlada v četrtek ni razpravljala o tej zadevi, kot je bilo predvideno, zaradi česar grozi resna nevarnost, da se bo število delavcev v dopolnilni bla-

gajni še povečalo. Trenutno je v dopolnilni blagajni 1780 delavcev od skupnih 3500.

Delavci so dejali, da bo zasedba letališča trajala vse dotlej, dokler ne bodo prejeli od vlade stvarnega odgovora glede zakonskih ukrepov v korist ladjedelništva z ustreznim finančnim kritjem, kajti v drugem primeru ne bo novih naročil in torej dela ter zaposlitve. Zasedba letališča je vsekakor nekaj novega v delavskih in sindikalnih bojih ne samo v deželi Furlaniji-Juljski krajini, temveč tudi na vsedržavni ravni. Zasedba se je končala v torek zvečer, potem ko so delavci prejeli zagotovila od rimske vlade.

Ko bi se vrnil med nas Pomolčev Simon, kaj neki nam bi povedal? Če bi nas vprašal, kaj smo počeli z njegovimi pesmimi, nam najbrž ne bi bilo treba zardevati. Zato ne, ker ga nismo zatajili, temveč smo njegovo pesem sprejeli in z njo tudi zmagali. V čudnem času živimo: medtem ko neustavljivo pojemajo gmotne možnosti posameznika, se kljub temu slepa porabniška strast kar noče ustaviti. Morda pa bomo ob vedno novih in trših omejitvah ter odpovedih le še globlje spoznali, kaj nam pomenita Gregorčičeva pesem in njegovo sporočilo o pravih etičnih vrednotah, ki slonijo na delu, poštenju in medsebojnem spoštovanju.

Naj ob koncu, drage tovarišice in tovariši, v spomin na Franceta Bevka, ki je zelo cenil Gregorčiča, preberem zaključne besede slavnostnega govora, ki ga je imel julija 1911 na Vrsnem:

»Simonu Gregorčiču smo hvaležni za njegovo pesniško bogastvo, za čistost in blagovozvočje njegovega jezika, za vroče izraze sočutja do bednih in zatiranih in za njegovo domovinsko ljubezen, s katero je vnel naša srca. Cenili in ljubili smo ga v dneh robstva in bojov, cenimo

in ljubimo ga danes, ko se je izpolnila njegova in naša želja, da „prost je, prost naš rod, na svoji zemlji svoj gospod“. Tako Franc Bevk.

Spoštovani Gregorčičevi bližnji in daljni rojaki! Ko se bomo razhajali s tega trga v Kobariču, ki je pred davnimi stoletji videl mimohod mnogih narodov, vse od Keltov-Ilirov do Rimljanov, pa do prihoda naših slovenskih prednikov, ki je bil priča uresničevanju v strahu izrečenih preroških besed našega pesnika, ki je nemo gledal na divjanje fašistične drhali, ki je že leta 1920 razbijala Volaričev spomenik, ki je stal prav tu pred nami, kjer je sedaj novi, ko se bomo razhajali s tega trga, ki je slednjič videl iz krvi, trpljenja in ponosa vstalo slavno kobariško republiko in ki nas je danes zbral tu okrog Savinškove umetnine, naj bi odnesli s sabo novo doživetje Simona Gregorčiča, novo občutenje njegove pesmi, ki naj razveseli naša srca in naj nam vlije plemenitega duha in srčnosti za čase, ki prihajajo. Slava njegovemu spominu!

Konec

TOMAŽ PAVŠIČ

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Tolmin nekoč in danes

Do 22. julija je v knjižnici Cirila Kosmača v Tolminu odprta razstava velikih fotografij s stari in novimi tolminskimi motivi. Pripravil jih je fotograf Pepi Červ. Njegov prispevek pomeni veliko delo, kar zadeva prikaz krajevne kulture javnosti ter njeno ohranjanje.

Ze samo odprtje razstave je poteklo v nadvse prisrčnem vzdušju. Ravnateljica knjižnice Marta Filli je povezovala glavne dele programa, govorč v melodičnem tolminskem narečju. Uvodni

smać ali Pregelj, temveč tudi znanih pesnikov, od katerih niso bili vsi domačini.

V svojem uvodnem govoru je Ivan Jermol prebral tudi odlomke iz kronike kulturnega življenja v Tolminu. Kroniko je napisal domačin Alfonz Štrukelj in je ostala v njegovi zapuščini. Iz nje izvemo veliko pomembnih dogodkov v tolminski preteklosti, za to priložnost je bilo najpomembnejše izvedeti, kako so si prebivalci Tolmina prizadevali olepšati svoj kraj. Ze v prvih letih tega stoletja si je to nalogo vzelo k srcu tolminsko olupševalno društvo, poskrbelo za nasad parkov s kostanji, namestilo v parkih klopi, uredilo zelenice. Uredilo tudi drevored - sprehajališče iz mesta do kraja Petelinc, odkoder je razgled na Sočo in njene loge. Poskrbelo je tudi za visok razgledni stolp na griču Kozlov rob ali Grad nad mestom.

Vsa ta obeležja najdemo tudi na razstavljenih fotografijah. Zato domačini razstavo obiskujejo v velikem številu.

Obenem pa so na slovesnem odprtju razstave prebrali tudi mnenja ljudi, ki so izrazili svoje pomisleke nad dejstvom, da so novogradnje uničile marsikaj starega, kulturnega, vrednega. Prav številna obeležja, ki so navduševala toliko besednih umetnikov, da so posvetili svoje pesmi ali spise Tolminu.

Na razstavi je vsega 128 velikih fotografij umetniške vrednosti, ki prikazujejo značilna obeležja kraja nekoč in danes. Številne značilne stavbe so izginile, kar pomeni za zmeraj škodo. Razstava je nedvomno tudi zgled, kakega pomena je, če po naših krajih čuvamo in ohranjamo vrednote starega izročila.

J. Š.

Zora Saksida: Sračje gnezdo

Pred nekaj dnevi je v Gorici izšla mladinska pesniška zbirka »Sračje gnezdo«, katere avtor je Zora Saksida. Pesnica je poskrbela tudi za opremo in ilustracijo te simpatične zbirke, ki jo posveča vsem nekdanjim učencem na Goriškem in Tržaškem.

V knjigi je objavljenih več kot 70 pesmi, v katerih pesnica zna na zelo doživeti in prepričljiv način govoriti otrokom o najrazličnejših vprašanjih in stvareh, o vremenu, dežju, barvah in drugih dogodivščinah, ki se otroku lahko pripetijo na sprehodu, v šoli, doma in še kje. Nekatere pesmi so čisto opisne, druge pa impresivistične in navajajo mlade bralce k razmišljanju. Posebno slednje so doživete in bi lahko spadale v katerokoli antologijo zamejskega pesništva, saj kažejo na bogato in doživeto izrazno moč Zore Saksida.

Pesmi so urejene v smislu šolskega leta, tako da na začetku dobimo jesenske utrinke, sledijo pesmi, ki govorijo o zimi, potem pa lahko bremo lepe, živahne in vesele pomladanske pesmi, zbirko pa zaključujejo pesmi, ki so nastale v zvezi z zaključkom pouka in bližajočimi se počitnicami.

Vsekakor gre za prijetno in zanimivo branje, ki nam končno predstavlja pesniško delo te goriške pesnice v skoraj polnem pregledu. Škoda, da je tudi ta knjiga izšla v samozaložbi. Nedvomno pa si zasluži topel sprejem med mladimi in tudi že odraslimi bralci.

M. T.

Spored predstav SSG v Trstu

Upravni svet Slovenskega stalnega gledališča v Trstu je načelno odobril repertoar prihodnje, jubilejne 40. sezone. Ali bo mogoče sezono izpeljati do konca, pa ni jasno, ker kljub prošnjam in pritiskom na vse deželne in državne odgovorne forume zaenkrat ni prišlo do nobenega konkretne odgovora, ki bi nakazoval rešitev izredno hude finančne krize gledališke hiše.

Na predlog Miroslava Košute so bila uvrščena v repertoar naslednja dela: Linhartova komedija »Ta veseli dan ali Matiček se ženi« v režiji Jožeta Babiča, komedija »Chicchignola« italijanskega dramatika Ettorea Petrolinija v režiji Marija Uršiča, Sofoklejev »Kralj Ojdip« v režiji

dalje na 7. strani ■

—o—

OBČNI ZBOR KD BARKOVLJE

V soboto, 30. junija, je bil v Barkovljah občni zbor kulturnega društva, ki se je obnovilo po poimenovanju domače osnovne šole po pisatelju Finžgarju. Tedaj so začeli prirejati pestra kulturna in rekreacijska srečanja, ki povezujejo Barkovljane v delu za kulturno in narodno rast. Posebno važno je delovanje pevskega zbora »Milan Pertot«, ki obstaja dve leti in ga vodi Sandra Pertot.

Na občnem zboru so prisotni pretresli delo, ki ga društvo opravlja v znamenju najrazličnejših zanimanj, tako da po svojih močeh zadovolji vse. Posebno zanimivo pa je na občnem zboru izzvenel pregled nekdanjega kulturnega delovanja v Barkovljah, ki ga je podal inž. Stare.

Prisotni člani so na občnem zboru izvolili nov odbor, ki se bo v kratkem sestal in si porazdelil funkcije ter izdelal načrt za prihodnje leto.

Da je kulturno življenje v Barkovljah živahno tudi v poletnih mesecih, priča gledališka predstava skupine ZSKD, ki je nastopila v sredo s priredbo Fojevega »Burkaškega misterija«.

—o—

TOČA JE KLESTILA V BRDIH IN VIPAVSKI DOLINI

Ze trideset let ni bilo take toče, kot je klestila v petek, 29. t.m., v nekaterih predelih Goriških Brd. Tako zatrjujejo prebivalci Pevme, Števerjana in drugih vasi to stran in onstran meje, ki jih je toča zelo prizadela, saj so nekateri vinogradi popolnoma spremenili svoje lice, tako da je podoba prej jesenska kot pa julijska.

Ze v soboto so se zato odločili za nujne ukrepe, da bi omilili škodo, ki jo je povzročila toča, in so začeli z intenzivnim škropljenjem posebno tistih vinogradov, kjer toča ni prav vsega uničila. Povprečno pa je škoda zelo visoka, saj je prebrala več kot polovico briškega pridelka.

Neurje s točo in vetrom je prizadelo tudi druge vasi v okolici. Veliko škode je na sadovnjakih, kjer je posebno poletno sadje, kot so breskve in hruške, bilo močno prizadeto. Kmetje na Vipavskem pa ugotavljajo veliko škodo tudi na pšenici, ki je ni so še poželi in jo je toča močno sklestila.

XIX. študijski dnevi

DSI - TRST - 31.VIII., 1. IN 2.IX.'84

PARK FINŽGARJEVEGA DOMA, OPČINE, Narodna ulica 89

Petek, 31. avgusta 1984

Ob 17.00: Predstavitev sodelujočih na letošnji Dragi zastopnikom javnih občil in javnosti.

Ob 17.30: KLJUČNA VPRAŠANJA SLOVENSTVA V OČEH MLADE ZAMEJSKE GENERACIJE. Diskusija o rezultatih ankete med tržaško študentsko mladino. Sledi zakuska in družabnost.

Sobota, 1. septembra 1984

Ob 16.00: SLOVESNA OTVORITEV. Po otvoritvi predavanje: VPRAŠALNA POLA SODOBNEGA SLOVENSTVA. Zedinjena Slovenija, matica - zamejstvo, politika - kultura, kozmopolitizem in provincialnost, svoboda danes. Po predavanju diskusija.

Nedelja, 2. septembra 1984

Ob 10.30 predavanje: MED VERO IN NEVERO.

Razpetost modernega človeka med vero in nevero, med temo imenence in zarjo transcendence, kakor jo doživlja sodobni slovenski znanstvenik.

Po predavanju diskusija in kosilo. Ob 16.00 predavanje: KJE, DOMOVINA, SI?

Priznan kulturni delavec bo razgrnil stvarni in kritični razgled nad našimi obzorji s posebnim ozirom na tretjo Slovenijo.

Po predavanju diskusija, sklep, družabnost.

govor je imel kulturni delavec Ivan Jermol. Vmes je tolminski oktet zapel nekaj starih tolminskih pesmi, katerih se spominjajo samo še najstarejši Tolminci (Magdalena vpije, Pa pride dol z graščine, Žalostno sije blede luna). V prijetnem domačem vzdušju, ki je nastalo, sta potem Ivan Rutar ter Marija Clemente prebrala pesmi Gradnika, Kosovela in Ljubke Šorli, ki nosijo naslov Tolmin, prav tako pa tudi nekaj odlomkov iz proze o tem kraju.

Malokdo ve, da je Tolmin tako pritegnil pozornost, ne samo pisateljev kakor so Bevk, Ko-

Lepa slovesnost v Bardu

V Bardu, v Terski dolini, so v nedeljo, 1. julija, obhajali praznik Marije zdravja. To je praznik, ko se izseljenci vračajo, da so z družinami. Na predvečer, v soboto, 30. junija, je za izseljence iz Barda in sosednjih vasi igral ansambel Zvezde z Opčin, ki je na prazniku ustvaril toplo in doživeto vzdušje, tako da so se ljudje sprostiti in naveselili. Na nedeljo pa je pri slovesni maši pel mešani pevski zbor sv. Jernej z Opčin, ki se je odzval povabilu prof. Černa in tamkajšnjega župnika Renza Callegara.

Svete maše se je udeležilo veliko ljudi, ki so z zanimanjem poslušali slovensko petje, čeprav je bil obred v italijanščini. Maševal je župnik iz Nem, ki je v lepi pridigi večkrat poudaril misel, naj bodo verniki ponosni na domači kraj in svojo narodnost. Nihče se ne sme pretvarjati, ampak z dvignjeno glavo kljubovati tistim, ki bi jih hoteli ponižati. Vsakdo ima obraz, ki mu ga je Stvarnik dal, in temu se ne sme izneveriti, je zaključil župnik iz Nem.

Po maši so se pevci ustavili na kosilu in se tudi prijetno pogovorili z domačini, ki so izrazili svoje veselje, da se razvijajo stiki in srečanja, ki postajajo že nekako ustaljena in vedno bolj pogosta.

PROTI RAZPISU REFERENDUMA NA KOROŠKEM

■ nadaljevanje s 1. strani

dvojezični šoli zlorabo demokratičnih instrumentov in apeliramo — zaključuje skupna izjava — na vse sodeželane, naj ne podprejo referenduma, od pristojnih oblasti pa pričakujemo, da bodo vse storile za ohranitev in izpopolnitev dvojezične šole na južnem Koroškem.

Telesna vzgoja je pomembna pri vzgojnem procesu otroka

Znani latinski pregovor »Mens sana in corpore sano« (zdrav duh v zdravem telesu) je star že več kot 2000 let, a je še vedno aktualen. Grki in Rimljani so posvečali telesni vzgoji veliko pozornost in prav Grki so ustanovitelji prve olimpiade.

Pri vzgojnem procesu mora učitelji skrbeti, da sta umski in telesni razvoj skladna in harmonična. Ne sme potencirati enega na škodo drugega ali celo zanemarjati ali zapostavljati enega. Toda v šoli, zlasti v osnovni, je telesna vzgoja še marsikje Pepelka.

Vzrokov za zanemarjanje telesne vzgoje je več: eden od glavnih je pomanjkanje primernih prostorov (telovadnice, dvorišča, športnega igrišča). Toda iznajdljivi učitelj, s požrtvovalnostjo, lahko premosti, vsaj delno, te pomankljivosti. Telovadbo lahko izvaja kar v učilnici, seveda jo predhodno primerno pripravi. Da bo več prostora za telovadbo, bo pomaknil klopi in stole v kot učilnice. Da bo učilnica zračna, bo odprl vsa okna. Nikakor pa ne telovadimo pri zaprtih oknih, ker bodo telesne vaje dvignile prah in to škodi pljučam. Vaje naj bodo za razgibavanje vratnih in ramenskih mišic ter za razgibavanje hrbtenice in rok. Učitelj se lahko poslužuje raznega telovadnega orodja, ki ga ima vsaka šola na razpolago.

Telovadi naj vsak dan, dovolj bo 10 do 15 minut zlasti v nižjih razredih osnovne šole. Učitelji, ki poučujejo na šolah, ki imajo dvorišče in telovadnico, se lahko te poslužujejo tudi v zimskem času. Na dvorišču učenci telovadijo ob lepem vremenu tudi pozimi in to večkrat na teden.

Po telovadbi bodo bolj sproščeni in bolj disciplinirani in bo učenje mnogo lažje in otrokova disciplina in pažnja večja. Zelo pomembne pa so dihalne vaje. Mi vsi dihamo nezadostno in

prepovršno. Dihanje naj bo globoko in pri dihanju moramo slediti našemu telesu, kako na to dihanje reagira. Dihalne vaje naj učitelj izvaja vsak dan, vedno ob odprtem oknu. Pomagajo k sproščanju in odpravljanju utrujenosti.

Kako se telovadi na naših šolah, pa je mnogo odvisno od učitelja. Da so naši učitelji požrtvovalni in da v zadnjem času polagajo vse več pažnje telesni vzgoji, je dokazala letošnja, že tradicionalna osnovnošolska olimpiada, katere zaključek z nagrajevanjem najboljših šol in posameznikov je bil 26. maja na stadionu 1. maj. Nagrado so dobili vsi, nagrado v tovarištvu in lojalnem tekmovanju, v vztrajnosti in požrtvovalnosti.

Letos so se izkazali tudi najmlajši: otroci mestnih otroških vrtcev, iz Lonjerja, od Sv. Ivana, ul. Conti, Grete itd. ... Bil je praznik mladine, smeha, praznik vse naše šole. To je spodbuda za v bodoče, to je nov naraščaj za naš zamejski šport, ki je iz leta v leto bolj uspešen tudi v vsedravnem merilu. Zasluga gre vsem učiteljem, vaditeljem in predvsem organizatorjem Športni šoli, ki tako vneto in požrtvovalno skrbijo za telesni razvoj naše mladine. Tako se uspešno in konkretno izvaja že imenovani latinski rek »Mens sana in corpore sano!«

Marko Paulin

SPORED PREDSTAV SSG V TRSTU

■ nadaljevanje s 6. strani

Borisa Kobala in delo ameriškega dramatika Tennesseja Williamsa »Mačka na vroči pločevinasti strehi«. O izvenabonmajskih predstavah, o mladinskem odru in o gostovanjih bo upravni svet razpravljal, ko se bo razjasnil finančni položaj Slovenskega stalnega gledališča.

LIPA - drevo življenja

JOŽKO ŠAVLI

Novi vek je s 16. stol. prinesel novo razumarsko miselnost, ki je prevladala med vladajočimi krogi oz. plemstvom. Humanistične ideje raznih mislecev npr. Erazma Rotterdamskega, iz katerih je črpal tudi protestantizem, so pomenile zaton srednjeveške mistike, vsesplošnega verovanja v Sveto in Absolutno ter dajale poudarek zemeljskemu. Posledica tega je bila, da začnejo predstavljati tudi ljudske zборе izpod mističnega območja lipe v grad. Prekinjen je bil simbolični odnos sodstva in odločanja do božjega in nadnaravnega ter s tem do ljudske volje. Zemljiški gospod ali upravitelj oz. vladarjev uradnik je dobil možnost, da odloča in razsoja predvsem po zakonih države in lastnem spoznanju. Da je človeško spoznanje pravičnosti daleč od predstave o božji pravičnosti, so kmečke množice kaj kmalu občutile; zato ni naključje, da jih je prav v 16. stol. kot ognjena iskra spreletel klic boja »za staro pravdo«.

LIPA NA POLJU

Zunaj vasi se po slovenskih deželah nahajajo lipe po različnih krajih, ob starih

gradovih, ob vodjakih in še posebno ob cerkvah. Stare stoletne lipe je ljudstvo že od nekdaj spoštovalo, o njih so pripovedovali zgodbe. Nekatero med njimi imajo svojo lastno zgodovino, marsikaj so že videle. Njih nekdanji mistični izvor v svojstvu drevesa življenja se je podzvestno ohranil v čustvovanju ljudi vsa dolga stoletja.

Med najbolj značilne lipe v svojstvu življenjskega drevesa sodi gotovo tkm. turška lipa, kot jo imenujejo, zasajeno ob zmagi nad Turki. Turška lipa se nam je ohranila npr. na Planini pri Sevnici. 102) Kot »drevo zmage« je njen simbol še toliko bolj značilen. Slovenci so ok. 200 let imeli hude boje s Turki, ki so napravili po deželah strahotna opustošenja in povzročili velike človeške žrtve. Toda slovenski človek se ni vdal, branil je svoj obstoj in lastno zemljo ter svojo krščansko vero, branil svoje življenje. Vse do odločilne bitke pri Sisku na dan sv. Ahacija, 22. junija 1593, ko so slovenske in hrvaške čete pod poveljstvom Andreja Turjaškega uničujoče porazile turško vojsko, ki je imela večkratno premoč. Dogajanje v slovenski zgodovini, tudi

znamenita bitka pri Sisku, so našli svoj odmev v slovenski ljudski pesmi, ki je tudi v primeru Slovencev odsev narodovega življenja. Čim starejše pa so pesmi, tem bolj prihaja v njih do izraza simbolika in mistika. Tudi v zvezi z lipo. Ta se v ljudskih pesmih pogosto omenja kot simbolično življenjsko drevo, podana ali pa samo zamišljena v posameznih prizorih kot »lipa na polju«, pričujoča v motivih iz družabnega in verskega življenja ter v mističnih doživetjih.

Motiv, ki ga ob lipi predstavlja »polje«, je skoraj tako star kot mistično drevo življenja. V splošnem pomenu je treba pod tem izrazom umevati predvsem pšenično polje, ki daje človeku zrnje za vsakdanji kruh. Pa tudi zelene travnike, cvetoče trate in sadno drevje. Polje je bilo slovenskemu človeku kakor dom. Obdeloval ga je, trebil, od njega je živel. Zato se njegova podoba podzvestno pridružuje lipi in slednja dobi s tem novo pomensko razsežnost. Lipa kaže k nebu, ki daje sonce in dež in polju na ta način rodovitnost. Lipa kaže, da je vse odvisno od božje volje in živo spominja na molitev kmečkega človeka: »Daj nam danes naš vsakdanji kruh!« Torej dobro žetev.

Prizore z lipo na polju dopolnjuje v pesmih pogosto tudi cesta. Mimo lipe vodi čez polje »cesta, cesta vglajena«. Cesta kot

K. N.:

Stare vaške navade ob raznih prilikah

II.

Fulja je kruh, namočen v tisti vodi, kjer se je kuhal pršut. Zmes je iz jajc, rozin, cimeta, limona, sladkorja in drugih dišav po okusu.

Na Veliko noč je bilo vstajenje ob 4. uri zjutraj. Sledila je procesija iz Rupe na Peč, z lepim petjem in godbo na pihala. Poti so bile razsvetljene z baklami in svečami. Po maši so se pevci zbrali pred cerkvijo in peli vse najlepše narodne pesmi, nato pa so se odpravili v bližnjo gostilno. Po maši so se vse družine zbrale po domovih in čakale na duhovnika, ki je prišel blagoslovlati jedi. Na mizi je bila potica, pinca, pirhi, pršut, hren, fulja in poleg tega pa še navaden kruh, ki so ga dali živini. Oče je po blagoslovitvi odrezal vsakemu nekaj pršuta in kos kruha, poleg tega pa je dal vsakemu še pirh. Lupin pirhov niso metali proč, ker so pravili, da bodo duše zadovoljne če jih potresajo okrog hiše v vse kote. Otrokom je bilo še posebno všeč zbivanje pirhov.

Dne 22. aprila praznujemo v Rupci far-nega zavetnika Sv. Marka. Rupenci in Pečani so bili do leta 1947, ko je bil ustanovljen vikariat v Rupci (1955 povišan v župnijo), tesno povezani z mirenskim farnim življenjem. Rupenci so navadno hodili k maši v Miren ali na Mirenski Grad, Pečani pa tudi v Sovodnje. V obeh podružnicah so bile maše le za Božič in ob praznovanju domačih patronov. Pri teh slovesnostih so sodelovali s petjem Mirenci. S seboj so si morali pripeljati na lesenem vozičku tudi harmonij, ker ga v rupenski cerkvi ni bilo.

Za plačilo so jih vaščani povabili v gostilno in jim pripravili zakusko in so jim

poleg drugega spekli že tradicionalno pomladansko jed, to je frtaljo z zelenjem. Ta navada se je obdržala do danes. Spremenila se je v vsakoletni vaški praznik, ki je poleg tega postal tudi kulturni praznik.

Za 1. maj je bila vaška tradicija, da so fantje postavili sredi vasi visok mlaj z vencem in slovensko zastavo. Postavljali so ga tudi v času fašizma, kljub temu da je bilo to prepovedano. V času fašizma so postavili mlaj in slovensko zastavo na vrh tovarniškega dimnika pri Jakljevih, tako da se je videlo po celi okolici.

Navada tega dne je tudi bila, da so fantje postavili maje dekletom na okna. Če je dekleta bilo pošteno in prijazno, so ji na okno postavili cvetočo češnjevo vejo. Ošabnim dekletom pa so na okna postavili bezgove veje. S tem dejanjem so bila pridna dekleta javno pohvaljena, druga pa so ostala razočarana in so poleg tega bila tudi predmet vaškega obrekovanja.

1. maja so fantje priredili sredi vasi ples na odprtem. Poleg tega so priredili fantje še druge podobne plesse.

Na dan Sv. Mohorja je bil ples na Peči, v Mirnu pa so priredili ples, ko je bila na Gradu Kvatrnica. Kvaternice so se udeleževali skoraj vsi Rupenci in Pečani. Ze prejšnji dan je prišlo tudi veliko Furlanov, ki so kar na mirenskem Gradu prenočili. Tu je bila slovesna maša. Po maši pa so se vsi zbrali pod gradom, kjer je bilo mnogo zabave bodisi za otroke kot za odrasle.

Naj nazadnje omenim še najlepši praznik v letu, to je BOŽIČ. Vaščani so ta praznik nestrpnost pričakovali in se nanj pripravljali.

V adventnem času so Rupenci in Pečani hodili vsak dan zgodaj zjutraj k zorni-

cam. Duhovnik jim je pri teh mašah prebiral zelo lepe knjige.

Gospodinje so za Božič pripravile gubance, gospodarji pa so skuhal žolč. Na božično vigilijo so se vaščani zbirali po hišah, si kaj pripovedovali, se hecali, tolkli orehe in lešnike, peli in molili in tako v veselem vzdušju preživeli sveti večer.

Tipična jed za božično vigilijo je bila polenovka in zabeljena zelena. Opolnoči so šli k polnočnici.

Naslednjega dne so gospodinje navadno šle k prvi, jutranji maši, medtem ko so gospodarji in otroci šli k drugi slovesni maši.

Kosilo je tega dne bilo sicer malo boljše. Zaklali so ponavadi staro kokoš, naredili kokošjo juho z domačimi rezanci. Popoldne je bil blagoslov v Mirnu. Po blagoslovu so hodili otroci od hiše do hiše prepevat k jaslicam in si tako tudi večkrat zaslužili po par »centezmov«.

Kot zaključek naj dodam, da so Rupenci in Pečani preprosti, dobri ljudje in prepričana sem, da se bodo te lepe, stare navade ohranile.

Konec

—o—

ZDA - NIKARAGUA

Združene države in Nikaragua skušata ustvariti dialog, ki naj premosti dolgo obdobje trenj med državama. V mehiškem mestecu Manzanillo sta se sestali odposlanstvi iz Washingtona in Managua. Ameriško delegacijo je vodil posebni odposlanec za probleme Srednje Amerike, Schlaudeman, nikaragujsko pa namestnik zunanjega ministra Tinoco. Vest o tem sestanku je kot prva uradno potrdila vlada Nikarague. Prvi stik na visoki ravni med Združenimi državami in Nikaraguo je bil vzpostavljen na začetku tega meseca, ko je ameriški zunanji minister Shultz nepričakovano obiskal Managua in se tam pogovarjal s predsednikom sandinističnega režima, Ortego.

»pot« ima v tem primeru tudi prenesen pomen. Pomeni lahko tudi samo hojo, potovanje, prispodobno poti v duhovni, mistični svet. 103) Stare omike so imele sijajne ceste za procesije, npr. pri Sumerjih, pri Egipčanih, Grkih, Rimljanih idr. Procesija kot simboličen obred proučje, počastitve, prazničnosti je našla svoje mesto tudi v krščanstvu kot naravni izraz človekovega razpoloženja. V primeru Slovencev najde to staro izročilo o procesiji svoj značilni pomen v človekovem razpoloženju, dejanju in kraju, imenovanem »božja pot«. Božja pot je cerkva na griču ali na hribu, ob njej lipe, pod hribom pa polja in preko njih vodi bela cesta oz. cesta vglajena.

Idilična podoba slovenske pokrajine je s tem dovršena, tudi kot prispodoba življenjskega prostora, kakor tudi duhovnega prostora slovenskega človeka. V tej duhovni krajini stoletja opravlja svojo molitev, tu najde svoj mir. Ker predstavlja ta pokrajina slovenskemu človeku življenje, je povsem naravno, da so cerkvice, božje poti, ki jo nadkriljujejo, po veliki večini posvečene Mariji, Materi božji, v krščanstvu najsilnejši osebnosti življenja in materinstva za ves človeški rod.

In ob Mariji se v mističnih prispodobah znova pojavlja lipa, kot simbol povezanosti med nebom in zemljo, kakor je Marija simbolična vez med božjim in človeškim. Ma-

rija kot mati človeškega rodu je v mnogih pesmih prikazana, kako gre z Detetom na božjo pot in tedaj »Marija počiva pod lipo na polju«. 104) Počiva pod njo, tudi ko sv. Družina beži v Egipt. Globoka mistika se nam kaže tudi v tistih enačnicah pesmi, v katerih »Marija zasp pod lipo zeleno« in vidi v sanjah Jezusa, kako pripravlja sodbo za grešni svet. Ona pa ga prosi, naj sodbe še ne dela, zato da se ljudstvo lahko spokori in da žene porodijo. 105) Mistični prizor se ponovi v legendi, kjer »Marija ozeleni drevo vrh hriba«. Drevo že sedem let ni ozelenelo, sedaj pa daje »hladno senco« in v njej Marija ziblje malega Jezusa. 106) Ozelenelo drevo je lipa, čeprav ni izrecno omenjena. Izhaja pa to iz prizorov v drugih pesmih, npr. v pripovedkah o kralju Matjažu. Kot že omenjeno, pomeni »suho drevo« v simboličnih prispodobah križ in »ozelenelo drevo« (ozeleneli križ) mistično drevo življenja sredi raja, ki se s križem in s samim Kristusom spaja tako v en sam simbol odrešenja. 107)

Značilno je tudi, da se ozeleno drevo nahaja »vrh hriba«, zakaj hrib ali gora ima v krščanstvu svoj simboličen pomen. Preproki so na gori videli Boga. Na gori je Kristus molil, se spremenil, bil križan (križ na gori) itd. Tudi mistično Sveto mesto se nahaja na gori — prispodoba raja, z drevesom življenja. In Marija ozeleni križ (suho

lipo) vrh hriba. 108) Tudi prave slovenske božje poti se praviloma nahajajo na gori in pričajo o davnih izročilih.

Izreden mističen pomen ima tudi hladna senca drevesa, v kateri Marija ziblje Jezusa. V zgodnji simboliki krščanstva se Kristus med človeškimi otroci primerja jablani. V njeni senci, ki je večna beseda resnice in pred katero laž beži, hoče živeti in počivati Cerkev ter človekova duša. V njej je počivala tudi Marija, ko je zaslišala glas: »Sv. Duh bo prišel nad tebe in moč Najvišjega te bo obsenčila.« Ista senca pa bo dala življenje tudi človeškemu rodu. Bog ni spočet le v Mariji; če si ga vreden, bo tudi v tebi. Skrbi torej, da boš njegovo Telo združil s svojim in boš ujel Njegovo senco. 109) — Namesto jablane je v slovenski ljudski pesmi lipa, v njeni senci Marija počiva.

(dalje prihodnjič)

102) M. Sattler / F. Stelé, Stare slovenske lipe, Celje 1973, str. 172-74

103) D. Forstner, itm., str. 89 (Weg)

104) K. Štrekelj, Slovenske narodne pesmi, Ljubljana 1895-98, šte. 472, 4954

105) K. Štrekelj, itm., str. 477-79 (475, 476)

106) K. Štrekelj, itm., str. 433-35

107) D. Forstner, itm., str. 154

108) D. Forstner, itm., str. 87, 88 (Berg)

109) D. Forstner, itm., str. 155